

Justitiedepartementet
Enheten för familjerätt och allmän förmögenhetsrätt
ju.remissvar@regeringskansliet.se
ju.L2@regeringskansliet.se.
Diarienummer Ju2021/02755

Remissvar SOU 2021:64 Ersättning till brottsoffer

Inledning

Rädda Barnen har fått möjlighet att ge sina kommentarer på förslagen i SOU 2021:64 Ersättning till brottsoffer. Rädda Barnen kommenterar förslagen utifrån ett barnrättsperspektiv med FN:s konvention om barnets rättigheter (barnkonventionen) som utgångspunkt.

Rädda Barnen delar i stort utredningens bedömningar och tillstyrker alla dess förslag. Precis som utredningen beskriver är känslan av upprättelse av stor betydelse för brottsoffer, i synnerhet för barn som blir utsatta för brott, och det är därför av stor vikt att detta får genomslag när skadestånd ska utmätas. Rädda Barnen möter många barn som har utsatts för brott, och för dessa är skadeståndet en viktig del i behandlingen och uppbyggandet av ett nytt liv. Inte sällan drabbas barn i socioekonomiskt utsatta situationer som har behov att försörja sig själva av exempelvis sexualbrott, och i dessa fall har skadeståndet både en viktig del som upprättelse, men också för att bygga sig ett nytt liv. Skadeståndet blir då både skyddande och stärkande.

Det är också av stor vikt att alla åtgärder tas för att brottsoffret ska kunna få sitt skadestånd utdelat, och de förslag som läggs för att säkerställa detta behöver därför genomföras.

Även om Rädda Barnen tillstyrker förslagen i utredningen, önskar vi, utifrån ett barnrättsperspektiv, förtydliganden inom vissa områden som utredningen berör. Dessa kommenteras nedan.

Skadestånd för barnfridsbrott

Utredningen tar upp olika typer av brott och beskriver vilket skadestånd som generellt tilldöms idag till brottsoffren och ger även förslag på vilken nivå skadestånden borde hamna på efter reformerna som föreslås. I dessa listor av brott saknas det nya brottet barnfridsbrott. Att detta brott inte finns med beror sannolikt på att det trädde ikraft först 1 juli 2021, ungefär samtidigt som utredningen lämnades över till regeringen.

Det finns än så länge ingen överrättspraxis vad gäller barnfridsbrottet, vare sig det handlar om själva straffansvaret eller nivån på skadestånd. I de tingsrättsavgöranden som hittills har kommit framgår att skadeståndet för barnfridsbrott har bedömts till mellan 5 000 och 15 000 kr för brott av normalgraden och i ett fall av grovt barnfridsbrott har ett skadestånd på ca 35 000 kr dömts ut till ett barn som bevittnat ett mordförsök på sin pappa.

Rädda Barnen vill uppmana regeringen att i sitt fortsatta beredningsarbete av förslagen i betänkandet ta med barnfridsbrottet bland de brott som diskuteras. Om även regeringen kommer att ge förslag på nya nivåer för skadestånd bör barnfridsbrottet nämnas särskilt. Det kan finnas anledning att anta att även om brottet är nytt, kan skadestånden behöva regleras uppåt även för detta brott, då de skadestånd som utdöms nu utgår från de schabloner som utredningen anser vara för låga.

Barn som bevittnar uppsåtligt dödande av en förälder

Utredningen föreslår en ny ersättningsgrund – särskild anhörigersättning – som ska utgå till dem som stått en avliden särskilt nära när denna bragts om livet uppsåtligen eller på grund av grov oaktsamhet. Rädda Barnen anser att detta är ett bra förslag som kan bidra till en känsla av upprättelse när en nära anhörig har blivit dödat till följd av brottsliga handlingar.

Enligt förslaget ska den särskilda anhörigersättningen bestämmas på ett schablonmässigt sätt och alla anhöriga som är berättigade till den ska få samma summa. Rädda Barnen ställer sig bakom detta som en grundprincip, men anser att i särskilda fall kan det finnas anledning att göra undantag från denna. Rädda Barnen vill här särskilt lyfta de fall där ett barn bevittnar att en förälder dödas av den andra föräldern eller en person som varit partner till den dödade föräldern. Att bevittna allvarligt våld, och i synnerhet mord, på en förälder/omsorgsperson riskerar att särskilt skada barnets hälsa och utveckling och ökar också risken för traumatisering. I dessa fall borde det kunna finnas möjlighet att utdöma ett högre belopp för särskild anhörigersättning än den schablon som föreslås i betänkandet.

Om barn bevittnar ett mord på en förälder, torde gärningsmannen även bli dömd för barnfridsbrott, grovt brott, och barnet ska då få skadestånd som brottsoffer i detta fall. Att barnet får skadestånd för barnfridsbrottet, bör inte utesluta att barnet även får särskild anhörigersättning. Detta bör tydliggöras i kommande beredning av betänkandets förslag.

Kapitel 6.4 Ersättningarna bör höjas relativt

Som nämnts tillstyrker Rädda Barnen förslaget om att ersättningarna bör höjas relativt och att nya punkter som särskilt ska beaktas när skadestånd ska bestämmas ska införas i listan i 5 kap 6 § skadeståndslagen.

Rädda Barnen vill här särskilt lyfta de brottsoffer, i synnerhet barn, som utsätts för brott där flera av punkterna som finns i den nya listan i 5 kap 6 § 2 st går att särskilt beakta när skadeståndet ska bestämmas, tillsammans med grundomständigheterna i 1 st om handlingens art och varaktighet. Det är till exempel inte sällan som ett barn utsätts för exempelvis sexuella övergrepp under en längre tid under barndomen, av någon som står barnet nära och att dessa övergrepp dessutom dokumenteras och sprids. Rädda Barnen önskar ett förtydligande i kommande proposition från regeringen att när skadeståndet ska bestämmas ska det också beaktas om det är flera punkter i 5 kap 6 § som aktualiseras och i så fall ska skadeståndet bestämmas till ett högre belopp. Även om så kan vara fallet redan idag, anser Rädda Barnen det önskvärt att detta förtydligas även i förarbeten till lagen.

Kapitel 10 Ett fungerande ersättningssystem

Utredningen tar i kapitel 10 upp en viktig fråga, nämligen den om att själva systemet för att ersättningen kan betalas ut till brottsoffret behöver reformeras på olika punkter. Rädda Barnen ställer sig bakom de

problemställningar som betänkandet lyfter. Utredningen konstaterar dock att det faller utanför utredningens direktiv att lämna några förslag i detta hänseende. Rädda Barnen beklagar detta.

Rädda Barnen anser därför att regeringen omgående bör tillsätta en utredning som ser över vilka förändringar som måste genomföras för att ersättningssystemet ska fungera tillfredsställande. En sådan utredning bör se över de punkter som denna utredning lyfter och dessutom ha ett särskilt barnrättsperspektiv i sina bedömningar och förslag. Rädda Barnen vill särskilt lyfta vikten av att säkerställa att barn som har utsatts för brott får information på ett barnvänligt sätt om möjligheterna att söka brottsskadeersättning. Rädda Barnen möter många barn som har blivit utsatta för brott och fått skadestånd utdömt, men inte vetat om hur de ska få ut det. Barnen kan ha fått informationen, men glömt bort den eller inte förstått den. Det är av stor vikt att det finns barnanpassad information om skadestånd och möjligheterna att få det utbetalt.

Här vill Rädda Barnen även lyfta ett annat område som betänkandet inte reflekterar över, nämligen barns möjligheter att kunna få sin ersättning utbetald. För att barn ska kunna få sin ersättning utbetald av till exempel Brottsoffermyndigheten, krävs vårdnadshavarens, eller båda vårdnadshavarnas, samtycke. I de flesta fall är detta säkerligen inte ett problem. Men det finns barn som har vårdnadshavare som inte kan eller vill stötta sitt barn i dessa processer, av olika anledningar. Dessa barn har då ingen möjlighet att få sin ersättning utbetald. Känslan av upprättelse blir då omintetgjord. Rädda Barnen anser därför att det bör finnas en ordning där barn kan få sin ersättning utbetald även då dess vårdnadshavare inte kan eller vill stötta barnet i denna process.

Ytterligare ett område som bör belysas i denna översyn är ett barns möjligheter att få ta del av ersättningen, eller i vilket fall en del av den, innan barnet fyller 18 år. I de flesta fall placeras utbetalat skadestånd på ett konto som barnet kan få tillgång till när hen fyller 18 år. För vissa barn, i synnerhet de som lever i socioekonomiskt utsatta situationer, kan ersättningen möjliggöra att barnet exempelvis kan delta i fritidsaktiviteter, som kan vara av stor relevans för barnets rehabilitering och återanpassning. Här har Rädda Barnen erfarenhet av att våra behandlare har behövt skriva intyg om vikten av fritidsaktiviteter för barnet, för att barnet ska kunna få tillgång till ersättningen. Detta system bör ses över utifrån ett helhetsperspektiv för barnet och ett barnrättsperspektiv.

Stockholm den 25 oktober 2021

Helena Thybell
Generalsekreterare